

de col·laborar a l'*OnCat*] que requeria (...) i, a més, el fet que el mestre llavors tenia 85 anys, em van fer veure que la meua col·laboració era molt desitjable. Certament, no comptava amb aquest compromís, d'una banda, tenia una sèrie d'estudis en marxa i, de l'altra, esperava una certa resistència per part de la meua muller, però així i tot vaig acceptar l'oferta (...) no em podia negar a un prec fet pel mestre estimat.» (carta 264, 1988, nota 5, p. 630). Una reticència de la qual Coromines era conscient: [Gulsoy] «La meua dona està ara disposada molt favorablement al nostre treball, i no hi haurà cap inconvenient per al meu viatge l'any vinent i cada any després.» (carta 242, 1981, p. 592), com indica la nota 4: «Nota manuscrita de Joan Coromines: "sí?"».

A mesura que avança l'epistolari podem comprovar com les cartes s'espaiïen, com el temps els va distanciant: «Fa temps que no sé res de vostè. Rebo, de tant en tant, les trameses de cèdules (...) i, ni vostè ni en Duarte, no hi afegeixen res: cap paraula personal, i això em fa angúnia.» (carta 245, 1981, p. 597). Tanmateix Gulsoy, que com recorda Joan Ferrer «fou l'únic deixeble de Coromines que va seguir el camí traçat per ell.» (p. 8), seguirà fidel fins al final, fins a la carta final, a l'afecte i el mestratge de Joan Coromines: «Hem perdut la comunicació i no hi ha dret, però el llarg silenci no és senyal de refredament de l'amistat. Això mai! Ben al contrari, molt sovint penso en vostè i el recordo amb afecte. Tant de temps que vam passar junts, treballant, les nostres converses, i les mostres d'amistat!» (carta 274, 1996, p. 647).

CORRONS, Fabrice i SANDRINE FRAYSSINHES Ribes (coords.): *Lire Carme Riera. À propos de La meitat de l'ànima. Llegir Carme Riera. A propòsit de La meitat de l'ànima*, Péronnas, France, Editions de la Tour Gile, 2010, («Collection catalane», núm. 15).

MARINA LÓPEZ MARTÍNEZ

Universitat Jaume I, Departament de Filologia i Cultures Europees – Filologia Francesa, Castelló

Esta monografia que consta de tres parts, «Carme Riera: Qui és i per què escriu?», «La quête identitaire dans *La meitat de l'ànima*» i «Pour une lecture complice», duta a terme gràcies a la labor de Fabrice Corróns i Sandrine Frayssinhes de la Universitat de Lumière Lyon 2 i de la Universitat de Paul-Valéry, Montpellier III, respectivament, ha comptat amb la col·laboració de l'Associació Francesa de Catalanistes i de l'Institut Ramon Llull. El desig de donar a conèixer Carme Riera i la seua obra *La meitat de l'ànima*, qualificada per Carme Gregori Soldevila com «la culminació perfecta de la trajectòria novel·lística de Carme Riera» (p.181), es converteix no sols en una iniciativa meritòria sinó també necessària, atès que l'obra esmentada s'ha inscrit en el programa de la prova oral opcio-

nal per a l'oposició a l'agregació externa d'espanyol en 2011. Convé destacar, al mateix temps, un excel·lent al·licient de la monografia que ressenyem, la presència d'un text inèdit de Carme Riera: «Mitja dotzena de proses per acompanyar i agrair als autors i autores d'aquest volum».

Des de l'aclaridor prefaci de Marie-Claire Zimmermann, s'aprecia la passió que desperta Riera, així com l'afany compartit pels diversos autors d'analitzar els aspectes més rellevants de la seua obra de forma rigorosa i objectiva. Destaca, en la primera part, «Carme Riera: Qui és i per què escriu?», la labor de presentar l'autora a través d'una sèrie de sòlides entrevistes reals (Carles Cortés) encara que reconstruïdes (Fabrice Corrons); una àmplia contextualització de la seua obra en el renaixement de la literatura catalana dels anys setanta (Steward King); la visió de la riquesa lingüística de les seues obres (Françoise Jouanna) i, finalment, l'exposició d'una escriptura femenina els trets de la qual analitza Beatriz Calvo Martín. Aquesta primera part s'acaba de completar al final de la monografia amb una bibliografia que, a pesar de presentar-se com necessàriament incompleta, s'estén al llarg de quaranta pàgines (Fabrice Corrons i Sandrine Frayssinhes).

Després d'aquesta primera part dedicada a Carme Riera i al seu compromís tant amb l'escriptura en femení com amb la llengua catalana i les seues variants mallorquines, la segona part «La quête identitaire dans *La meitat de l'ànima*» s'ocupa de l'obra i els jocs identitaris que s'hi estableixen. S'hi exposa, per exemple, el joc de les màscares, que palesa la complexitat del doble, l'absència i la por a la desintegració per part de la narradora (María Pilar Rodríguez). Després d'una reflexió sobre l'absència de la mare i la desaparició, l'èmfasi recau en l'article de Neus Carbonell sobre la figura paterna i l'escriptura com un últim llegat d'aquest a la seua filla. Altres jocs apareixen, com el de l'espill, que «funciona com a detonant d'una escriptura eròtica a Carme Riera» (Antònia Ramon Villalonga: 175), i es tanquen amb l'anàlisi de la importància de la dimensió metaficcional que es refereix a les coincidències entre narradora i autora (Carme Gregori Soldevila).

Els jocs estudiats giren al voltant de la identitat, «una identitat inestable [...] canviant i líquida com reflecteix la narrativa» de Riera (Anna Esteve: 161), la qual construeixen gràcies a l'anàlisi dels amagatalls de la memòria i dels llaços que uneixen la dita identitat amb l'espai i la llengua. Així, com assevera M. Àngels Francés, cobra especial importància l'espai circular de la infància, el qual enllaça amb el recorregut iniciàtic de la narradora perduda en el laberint dels possibles escenaris (re)creats —reals o imaginaris—, tot plegat per a arribar a la conclusió que espai i llengua «són peces irrenunciables de la personalitat pròpia» (M. Àngels Francés: 153).

Mentre que la segona part abordava les reconstruccions per establir identitats i recuperar absències, i insistia en la noció de joc, la tercera part reprèn l'aspecte lúdic de l'escriptura però se centra, a més, en els seus recursos més experimentals. Des de la ironia, analitzada per Luisa Cotoner Cerdó com a element recurrent en l'obra de Carme Riera —una ironia desmitificadora que comprèn tant l'erotisme,

com el món literari i polític, i fins un qüestionament sobre el paper del lector, de la lectura—, en aquesta tercera part, s'analitza la manera com l'escriptura es busca ella mateixa i prossegueix amb els seus reptes i apostes. En efecte, com afirma Maria Dasca, aquesta obra d'equívocs gira entorn de «dos processos indestriables: el de la indagació [...] i el de l'escriptura» (p. 252).

El procés d'indagació, analitzat per Jennifer Houdiard en col·laboració amb Anne Charlon, està immers en el codi de la novel·la policíaca que el text, segons les autores, infestat de màscares i saturat de transgressions narratives, calca amb la seua multitud d'enigmes. El procés d'escriptura a més, posat de manifest per la part autobiogràfica de la novel·la, enriqueix el procés anterior al qual «se superpose la multiplicité des mémoires» (p. 223). Aquesta novel·la policíaca de la memòria, com l'anomenen Jennifer Houdiard i Anne Charlon, guanya, doncs, complexitat perquè també posseeix, com recalca Maria Dasca, la textura de la novel·la psicològica i de la literatura epistolar.

La relació epistolar ve al seu torn posada en relleu per Meri Torras, per a qui *La meitat de l'ànima* és «una carta amorosa adreçada a un/a lector/a del llibre que és el cos convocat imprescindible» (p. 289). Una carta amorosa que dona veu a la bella conclusió de Sandrine Frayssinhes, per a qui esta obra polifònica construeix metafòricament la seua escriptura, tenyida d'un poètic lirisme, com una seducció (p. 273).

Comptat i debatut, en el present treball es donen cita assajos ben articulats que esta ressenya, en el seu intent de recrear l'ambient general, a penes ha sobrevolat. Redactats des de la passió i el coneixement, quan no l'erudició, *Llegir Carme Riera. A propòsit de La meitat de l'ànima* es converteix en una obra de referència per a aquelles persones que preparen l'oposició al cos de professors i en una monografia a tindre en compte per als qui desitgen ampliar els seus coneixements sobre l'autora.

MOLAS, Joaquim: *Sobre la construcció de la literatura catalana i altres assaigs*, Palma de Mallorca: Lleonard Muntaner Editor, 2010.

JOSEP CAMPS I ARBÓS
Universitat Oberta de Catalunya
jcamp14@xtec.cat

Joaquim Molas ha estat —i és encara avui dia— una peça fonamental en el procés de divulgació, d'estudi, de reivindicació i de sistematització —i perquè, no, d'invenió— de la literatura catalana contemporània. Autor de nombrosos treballs, des de la meitat de la dècada dels noranta del segle passat —amb l'excepció de *Lectures crítiques* (1975)— s'ha dedicat a aplegar i a ordenar bona part de la seva producció, a voltes dispersa i de difícil accés, en volums com la inacabada sèrie *Obra crítica* (1995 i 1999). Les dues darreres mostres d'aquest objectiu les